

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

№11
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 802 sahifa,
4-noyabr, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalar tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassisi: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimi: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan №C-5669363
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: №136361

MUNDARIJA

Oilaning maktabgacha yoshdagi bolalar estetik tarbiyasidagi o'rnini.....	24
Abdullayeva Ma'sudaxon Abdubannayevna	
Bo'lajak informatika o'qituvchilarini pedagogik faoliyatga metodik tayyorlash texnologiyalari	27
Abdubannoyeva Muxlisaxon Iqboljon qizi, Abdullayev Alibek Qodiraliyevich	
Oliy ta'lim muassasalarida bulutli xizmatlardan foydalanish zaruriyati	30
Abdullayev Alibek Qodiraliyevich, Turdaliyeva Muslimaxon Jahongir qizi	
Raqamli texnologiyalar yordamida fortepiano chalishni o'rgatish metodikasi	34
Abduvaxobova Nilufar Abdumannon qizi	
Maktabda fizika fanini o'qitishda innovatsion yondashuv.....	38
Alinazarova Mahfuza	
Tasavvufdagi "komil inson" konsepsiyasining hozirgi ta'lim tizimida shaxsga yo'naltirilgan yondashuv sifatida talqini.....	43
Aqilxonov Saidolimxon Abdurashid o'g'li	
Tabiiy-ilmiy savodxonlikni shakllantirish omillari va pedagogik shart-sharoitlar	48
Choriyeva Gulbaxor Shotemirovna	
Robototexnika fanini o'qitishda axborot texnologiyalaridan foydalanib mustaqil ta'limni tashkil etish.....	53
Elmonov Sirojiddin Mamadiyarovich	
Xalqaro baholash dasturlarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini baholash bo'yicha jahon tajribasi	58
Ergasheva S. T.	
Boshlang'ich ta'limda tabiiy fanlar orqali o'quvchilarning kognitiv salohiyatini rivojlantirish	61
Eshmamatova Dilnoza Jovli qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning aqliy salohiyatini oshirishda tarbiyachi mahorati.....	64
Karimova Gulzodaxon Marufjon qizi	
Bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishni takomillashtirish	68
Hojikarimova Gulasal Tadjialiyeвна	
Xorijiy talabalarga o'zbek tilini o'rgatishda elektron platformalar yaratish.....	71
Jo'rayeva Matluba	
Bo'lajak o'qituvchilar uchun raqamli ta'lim muhitini modellashtirish va uning samaradorlik omillari	74
Komilova Z. X.	
O'qituvchi kasbiy faoliyatida muloqot madaniyati.....	80
M. Yu. Mahkamova	
Psixologiya fanini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va talabalarda tahliliy fikrlashni shakllantirish masalalari	86
Madazizova Dilfuza Raxmatullayevna	
Integrating Listening and Speaking Skills in ESP (English for Specific Purposes) Classes	90
Madina Tilavova	
Bolalarni maktabga tayyorlash jarayonida neyropedagogik yondashuvlar	94
N. O. Saidova	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida radiologiya fanini o'qitishda raqamli texnologiyalarning metodologik roli	99
Nazarova Gulchexra Shuxratdjonovna	
Ijodkorlik tushunchasining mohiyati va uning ta'limdagi roli.....	103
Ochilova Dilbar Isroilovna	
Alaliyani boshqa nutqiy nuqsonlar bilan farqli xarakteristikasi	108
Oripova Zilola	
Ingliz tilini o'qitishda suggestopediya metodini joriy etishning samaradorligi	113
Pulatova Sitora Abdurazzoq qizi	
Oliy ta'lim muassasalari menejerlarining kasbiy-boshqaruv kompetentligi tushunchasi va uning tarkibiy qismlari	118
Qarshiboyev Sharof Egamnazarovich	
Koordinatsion qobiliyatlarni rivojlantirishning yosh badmintonchilar texnik-taktik tayyorgarligiga ta'siri.....	122
Qurbanova Ilmira Alisher qizi	

Blended Learning	125
Quvandikova Xadicha	
Fizika darslarida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish	129
Raxmanov Valijon Turdaliyevich, O'razaliyev Alijon Xasan o'g'li	
"Qurilish jarayonlari texnologiyasi" fanida loyihalash kompetentligining tarkibiy tuzilmasi va uni raqamli ta'limga moslashtirish	135
Raxmonova Nazokat Umaraliyevna	
Vitagen texnologiyalar asosida talabalar mediamentalitetini rivojlantirishda sun'iy intellekt (AI) dasturlaridan foydalanishning tahliliy modeli	140
Rustamova Nodira Rustamovna	
Talabalarda kooperativ ta'lim asosida motivatsiyani rivojlantirish usullari	145
Sitora Toshmatova	
STEAM yondashuvi asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida kreativ kompetensiyani shakllantirishning zaruriyati	149
Tashibekova Munajat Xoshimovna	
Musiqqa ta'limining pedagogik asoslari va metodik tizimi	153
Toshpulatova Saida Kuzibaevna	
Texnologiya fanini o'qitishda eng samarali metodlardan foydalanish	158
Turdiyeva Shahzoda Eshdavlat qizi	
Enhancing University Students' Self-Directed Learning Through Edtech Tools	161
Ulasheva Lobar	
Fanlararo loyiha ishlarini tashkil etish orqali o'quvchilarning dizayn fikrlash salohiyatini oshirish	164
Valiyeva Nargiza Athamboyevna	
Alohida ta'lim ehtiyojiga ega o'quvchilarning kasbiy faoliyatga tayyorlashning pedagogik-psixologik asoslari	169
Xakimova Sarvinov Sharifjon qizi	
Sun'iy intellekt asosida yaratilgan ta'lim platformalari: samaradorlik tahlili va pedagogik yondashuvlar	173
Xanbabayev Xakimjon Ikramovich, Erkinov Jasurbek Hasanjon o'g'li	
Tasavvufdagi "muhosaba" va "tafakkur" amallarining o'z-o'zini refleksiya metodlari sifatida qo'llanilishi	176
Xoshimov Nuriddin Mamadaliyevich	
Milliy sport va ommaviy o'yinlarning badiiy-estetik ahamiyati	182
Yaxyayeva Sojida Abdurahimovna	
Ota-ona mehrining bola psixologiyasiga ta'siri	185
Yulchiyeva Shohsanam Dilshod qizi	
Nutq rivojlanishi orqada qolgan bolalarda qo'llaniladigan innovatsion usullari samaradorligi	189
Ahmedova Nargiza Muzaffarovna	
Факторы, сдерживающие развитие науки в контексте требований к диссертационным работам	193
Зайналов Жахонгир Расулович, Нурмухамедов Аббос Мамадалиевич, Шадманов Камолиддин Кажакджанович, Самигова Нодира Хамидуллаевна	
Структура и стратегии развития предметных компетенций	197
Наимова Мафтунабону Файзуллохоновна	
Психологическая консультация: современная практика, задачи и перспективы развития	203
Раупова Шохида Ахроровна	
Подготовка будущих педагогов к инклюзивному обучению детей с ограниченными возможностями здоровья: задачи и перспективы	207
Сайфутдинова Насиба Нурматовна	
Формирование иноязычной грамотности у курсантов военных вузов: социально-психологические факторы	211
Сулейманова Нилуфар Камиловна	
O'qituvchi shaxsiy kompetensiyasining mohiyati va pedagogik faoliyatdagi o'rni	214
Abdiraxmonova Guliston Muzaffar qizi	
Bolalarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirish jarayonining milliy va umuminsoniy tamoyillari	218
Abdumutalipova Gulshodaxon Nurbek qizi	
Fuqarolik jamiyatida huquqiy madaniyat va uni rivojlantirish jarayonlari	221
Abdusalimova Shaxnoza Quduratullayevna	
Ta'lim menejmenti tizimida o'qituvchining nutq madaniyatini rivojlantirish strategiyalari	224
Abduxalilova Iroda Nozimxonovna	

O'zbekistonda yoshlarni ijtimoiy-pedagogik hamkorlikda tarbiyalashda "Uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasi"ning ustuvor vazifalari.....	229
<i>Abirova Umida Nazarovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini inklyuziv ta'lim sharoitida differensiyalashtirilgan dars mashg'ulotlarini tashkil etishga o'rgatish (kompetentligini shakllantirish/rivojlantirish) usullari	232
<i>Adhamova Diyora Sanjar qizi</i>	
Musobaqa faoliyati samaradorligini oshirishda sambochilarning energiya sarfi va tiklanish mexanizmlari tahliliy	239
<i>Tangriyev Abduraim Tovashevich</i>	
Aksiologik yondashuv asosida bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining harakat faolligini takomillashtirishning ijtimoiy-pedagogik zaruriyati.....	244
<i>Hafizov Shahriyor Shavkatovich</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning transversal: tanqidiy va innovatsion fikrlash kompetensiyalari	248
<i>Jaloliddinova Maftunaxon Mahmudjon qizi</i>	
Axborotning gnoseologik mohiyati	256
<i>Kamolova Munajatxon Jaloldinovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirish yo'llari.....	259
<i>Mamatova Aziza Bo'riboyevna</i>	
Akademik litseylarda kimyo fanini o'qitishda raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari.....	262
<i>Maxamadiyev Sharofiddin Jumaboyevich</i>	
Pedagogik oliy ta'limda talabalarning kasbiy ijtimoiylashuvini korporativ madaniyat asosida rivojlantirish metodikasi	267
<i>Maxkamova Dilafuz Aliyevna</i>	
Bo'lajak o'qituvchilar uchun xorijiy tillarni o'qitishda lingvomadaniy yondashuv	271
<i>Normamatova Kamola Gulmamat qizi</i>	
O'zbek tili izohli lug'atida iboralarning grammatik tavsifi (bosh komponentli iboralar misolida).....	274
<i>S. Sh. Azamatova</i>	
Oila instituti va gender tenglikni ta'minlashning ijtimoiy-huquqiy muammolari.....	277
<i>Salayeva Aziza Muhammadmurot qizi</i>	
Gender yondashuv asosida talaba-qizlarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning namunaviy mezonlari.....	282
<i>Xolova Mohigul Shavkatovna</i>	
Pedagogika yo'nalishi talabalari huquqiy savodxonligini rivojlantirish metodlarini takomillashtirish.....	287
<i>Xudoyberganov Atham</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida leksik komponentlikni TRIZ texnologiyasi yordamida rivojlantirish	291
<i>Zokirova Sohila Muxtoraliyevna, Fayzullayeva Nazokat Uchqun qizi</i>	
Цифровизация и трансформация образования как социально-педагогическое явление	295
<i>Кадилова Наргиза Азаматовна</i>	
Методика формирования креативного мышления у студентов-филологов на основе проблемно-ориентированных заданий (на материале английского языка)	298
<i>Мамырбаева Дина</i>	
Структура и стратегии развития предметных компетенций.....	304
<i>Наимова Мафтунабону Файзуллохонна</i>	
Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda morfologik kompetentlikni shakllantirish	308
<i>Ganiyeva Shodiya Azizovna</i>	
Модель "4+1+1" как ключевой механизм в системе практической подготовки учителей музыки	313
<i>Мухитдинова Малохатхон Саиджабборовна</i>	
Tarbiya fanini o'qish samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish.....	317
<i>Nazarova Nasiba Abdullayevna</i>	
Tarbiyachining kasbiy psixologik xususiyatlari	320
<i>Shamshetova Anjim Karamaddinovna</i>	
Boshlang'ich ta'limda tarbiya nazariyasi va metodologiyasi	323
<i>Bo'ronova Iroda Bo'ronovna</i>	
Yosh dzyudochi qizlarning mashg'ulotlar jarayonida jismoniy tayyorgarligini oshirish texnologiyalari	327
<i>Matmuratova Iroda Baxtiyor qizi</i>	
"Odob us-solihin" asarida yoritilgan axloqiy-didaktik g'oyalar va uning pedagogik mazmuni	332
<i>A. N. Nusratov</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini kasbiy kompetentligini takomillashtirishning metodik asoslari.....	336
<i>Xolmatov Pardaboy Qoraboevich, Abdurasulova Dilnoza</i>	

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari faoliyatida loyihalashtirishning o'rni	342
Abdusattorova Go'zalxon Abdulxabib qizi	
Tibbiyot va frazeologiya inson omilida.....	346
Achilov Muzaffar Norquliyevich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida fazoviy tasavvurlarni rivojlantirishda matematikaning ahamiyati	349
Mamasaidova Muhabbat Abdusalom qizi, Akbaraliyeva Marjona Xurshid qizi	
Ekoestetik kompetensiyani shakllantirishning xorijiy va milliy tajribalar tahlili.....	354
Alijonova Maftuna Maxamadjon qizi	
Pedagogik jarayonda talabalarda qadriyatli munosabatlarni shakllantirish mexanizmlari	359
Alikulova Muxayyo Sherovna	
Ingliz ritsarlik romanlarining lingvopoetik tahlili	362
Durdona Boychayeva, Aliyeva Elmira	
Maktabgacha ta'limda estetik tarbiya berishning pedagogik asoslari	365
Altibayeva Gulbaxor Majitovna	
Kasbiy kompetensiya tushunchasining mazmuni mohiyati va tarkibiy tuzilmasi	369
Axmadjonova Jasmina Jamshid qizi	
Developing Writing Competence Among CEFR B1 and Ielts Learners Experiencing Difficulties in English Language Acquisition.....	374
Ayturayev Majid Mavlankhanovich	
Ta'lim jarayonida ijtimoiy intellektni rivojlantirishning milliy qadriyatlarga asoslangan modeli	378
Azamov Umarxon Yaxyoxonovich	
Complications in Teaching Argumentative Speech to Students in Grades 8–9	383
Buriyeva Aziza Ismatillaevna	
Interfaol o'yinlar orqali maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarni shakllantirishning pedagogik asoslari.....	386
Buriyeva Aziza Nematovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida maktabgacha katta yoshdagi bolalarning ijodiy faolligini shakllantirish	390
Davronova Sevinch	
O'quvchilarda milliy va umummadaniy kompetensiyani rivojlantirishda maqollardan foydalanish bo'yicha manbaalar tahlili	394
Boltayeva Barno, Eliboyeva Surayyo Abdukarim qizi	
Social Roots and Psychological Consequences of Domestic Violence	399
Dumarova Gulfira Kozimbekovna, Mamadaliyeva Gulmira, Sultonova Zulhayo	
The Transversal-Methodical Competence of a Preschool Educator is the Foundation of Effective And Quality Education	402
Ergasheva Barno Ziyavitdin kizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim-tarbiya berishning innovatsion yo'llari	406
Erkinova Mehriniso Ro'ziboyevna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini oshirish strategiyalari	411
Eshonkulova Hilola Rajab qizi	
Ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi muloqotning bilish faoliyatiga ta'siri	415
Habibova Shyira Baxtiyorovna	
Ruhiy rivojlanishi sustlashgan boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish buzilishlarini aniqlash va bartaraf etish	419
Ikromova Sarvinov Siroj qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarda riskologik kompetentlikni shakllantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari.....	424
Jaborova Dilafuz Furqatovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda chet tili o'rganish jarayonida kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning psixologik asoslari	428
Jurayeva Sug'diyona Shamsiddin qizi	
Transforming Education: The Impact of Emerging Technologies on Modern Pedagogical Practices	431
Kadirova Ferangiz Himmatillo qizi	
Salomatlik etikasi konsepsiyasi va pedagogik madaniyat – talabalar ma'naviyati va dunyoqarashini shakllantirishdagi roli	435
Kamalova Yoqutxon Bahodirovna	

Tarbiyachilarning kasbiy mahoratini takomillashtirish va pedagogik faoliyat samaradorligini oshirish omillari.....	439
Kenjayeva Dildora Terkashevna	
Maktab ta'lim tizimida innovatsiyalarning o'рни va ahamiyati	443
Kistabayeva Gulchexra Djurakulovna	
Kichik maktab yoshi davrida o'quv faoliyati va o'quv motivlarining shakllanishi.....	448
Latifa Zarifovna Korayeva	
Maktabgacha ta'lim tizimining raqamlashtirilishi: xalqaro tajriba va istiqbollar.....	451
Mahmudova Zulfiya Homidovna, Hoshimova Dilnoza Boymirzoevna	
Boshlang'ich sinf o'qituvchilarini dizayn tafakkurga o'rgatishda STEAM yondashuvining didaktik imkoniyatlari.....	454
Mamadaminova Munisa Maxmudjon qizi, Boboxonova Shodiyona Rustam qizi	
Tabiatni asrash – kelajakni asrash: Buxoro misolida	459
Mardonova Saodat Muzaffarovna	
Bo'lajak pedagoglarda o'z-o'zini baholash kompetentligini shakllantirish va rivojlantirish.....	463
Meyliyeva Nafosat Gulomovna	
Sun'iy intellektning ta'limda kognitiv va metakognitiv jarayonlarga ta'siri	466
Murodov Ulug'bek O'tkir o'g'li	
Maktabgacha ta'limda inklyuziv ta'limning tashkil etilishi	470
Mustofoyeva Muhabbat Husniddin qizi	
The Effectiveness of Art Therapy in Working With Children Experiencing Emotional Stress	473
Nargiza Khayrullayevna Ortikova, Laziz Azizovich Normuratov	
Maktabgacha ta'lim tarbiyalanuvchilarining musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirish mexanizmlari.....	477
Ortiqov Akmaljon Abdusalom o'g'li	
CLIL metodining O'zbekiston ta'lim tizimida qo'llanilishi	481
Qarshiyeva Sarvinoz Ural qizi	
The Use of Mobile Apps to Build Vocabulary Proficiency	486
Kosimov Sunnat Ravshan ugli	
Yoshlar tafakkurini rivojlantirish va ma'naviyatini oshirishda tasviriy san'atning o'рни.....	490
Quvonchbek Abduxamidov	
Axborot texnologiyalari ta'sirida san'at tushunchasining o'zgarishi.....	494
Rajabova Laylo O'tkir qizi	
Bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari.....	498
Ramojonova Bahoroy Sadriddinovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyalarini shakllantirishda innovatsion yondashuvlarning pedagogik asoslari	501
Yusufzoda Shabnam Yunus, Rashidova Saida Ravshonbek qizi	
Axborot texnologiyalarini fizika darslarida qo'llash	506
Raxmanov Valijon Turdaliyevich, O'razaliyev Alijon Xasan o'g'li	
Axborot xavfsizligini o'qitishda sun'iy intellektidan foydalanish afzalliklari	510
Raxmetova Lazzat	
Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarning psixologik xususiyatlarining o'ziga xosligi.....	513
S. A. Mamatisayeva	
Androgogik yondashuvning integrativ metodikasi.....	517
Sattorova Shaxlo Axadovna	
Gendered Language in Uzbek and English Media Discourse	520
Sultonova Charos Iskandar kizi	
Maktabga tayyorlov yoshdagi bolalarda ijtimoiy ekologik dunyoqarashni shakllantirishga ta'sir qiluvchi omillar	527
Suyunova Matluba Abdusaiddovna	
Empatiya shifokor-pasiyent munosabatida: tibbiyot talabalarining psixologik tayyorgarligi	531
Tajiboyeva Odinaxon Rustamjon qizi, Qurbonova Fotima Farhodjon qizi	
Modern Approaches to Teaching Grammar	534
Tuychiyev Azamat Farkhod ugli	
The Importance of Psychological Preparation of Preschool Children for School Education	538
Turamov Muhammadzohid Rustamjon o'g'li	

Bo'lajak maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachi-pedagoglarining kasbiy-axloqiy kompetentligini rivojlantirish.....	541
<i>Xabibullayeva Sayyoraxon Maxamadali qizi</i>	
Imkoniyati cheklangan va sog'lom bolalar faoliyatida universal ta'limning imkoniyati.....	544
<i>Xolmatova Sarvinoz Raxmatilla qizi</i>	
Kurashchilarning umumiy va maxsus sport tayyorgarliklari.....	548
<i>Xudoyberganov Javlonbek Soatboy o'g'li</i>	
Tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarida ekologik kompetentlik tushunchalarini rivojlantirish bosqichlari.....	551
<i>Yarova Gulhayo Fazliddin qizi</i>	
Arxitektura va dizayn yo'nalishi bitiruvchilarini kasbga yo'naltirish vositasida axborot almashish jarayonlarini optimallashtirish metodikasini takomillashtirish.....	555
<i>Kuchimov M. K.</i>	
Yuqori sinf o'quvchilarining ma'naviy kompetentligini jadidlarning pedagogik qarashlari asosida shakllantirish metodikasi (Temurbeklar maktablari misolida)	559
<i>Quldashev Murodjon G'aniyevich</i>	
Лингвистическое исследование влияния социальных сетей на синтаксические изменения в языке современного поколения.....	562
<i>Шавилова Наталья Сергеевна</i>	
Boshlang'ich sinf o'qituvchisining nutq madaniyati.....	566
<i>Islamova Dilfuza Dilshodovna, Gulimbayeva Barno</i>	
Особенности гражданского воспитания обучающихся в системе “школа-маҳалла” в Узбекистане.....	570
<i>Хайдаров Шавкат Шамсиддин угли</i>	
Mantiqiy masalalarni bajarishning metodik usullari	575
<i>Tosheva Yulduz</i>	
Bo'lajak ofitserlarni harbiy-vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda pedagogik-psixologik omillar (jamoat xavfsizligini ta'minlash bo'linmalari misolida)	579
<i>Yarmatov Akbar Normurotovich</i>	
Yosh harbiy xizmatchi ofitserlarda muloqot madaniyatini samarali shakllantirish muammosining xorijiy tadqiqotlardagi talqini.....	582
<i>Matyakubov Elyor Rajapovich</i>	
Umumiy pedagogika fanini o'qitishda formativ baholash metodikasini joriy etish texnologiyasi.....	586
<i>Sobitjon Xalimov Hoshimjonovich</i>	
Формирование компонентов эмоционального интеллекта у детей дошкольного возраста с дефектами речи на основе сказкотерапии.....	590
<i>Эркинова Фазилат Мирзиз қизи</i>	
O'zbekistonda asalarichilikning rivojlanishi.....	593
<i>Abdullayeva Maxsudaxon To'lanovna</i>	
14-16 yoshli dzyudochilarda hujum kombinatsiyalari va ularni musobaqaviy sharoitda qo'llash usullarini takomillashtirish.....	596
<i>Abduraxmanova Iroda Xayrullayevna</i>	
Oliy ta'limda aksiologik tarbiya mexanizmlarini takomillashtirish ijtimoiy ehtiyoj va pedagogik muammo sifatida	602
<i>B. S. Siddikov</i>	
Sport mashg'ulotlar davomida mushak va suyak tizimi rivojlanishi.....	606
<i>Bo'ronova Habiba Erkin qizi</i>	
Stol tennisi o'yini texnikasi.....	609
<i>Ibragimov Abduqahhor Abdulaziz o'g'li</i>	
Biologiya fanini o'qitishda zamonaviy platformalarning afzalliklari: Wordwall, Educaplay, Blooket, Genially, Kahoot platformalari	613
<i>Kalandarova Dilnoza Samandarovna, Qodirova Madina Nosirovna</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan paraarmrestlingchi talabalarni musobaqa oldidan texnik tayyorgarligini takomillashtirish	617
<i>Karimov Faxriddin Xurramovich</i>	
Developing Critical Reading Skills Through Content-Based Instruction.....	621
<i>Mekhmonkulov Burkhon Ma'ruf ugli</i>	
Tog'li va shahar hududida ta'lim oluvchi tinglovchilarning jismoniy tayyorgarlik darajasini taqqoslash.....	626
<i>Mirjamolov Sirojiddin Xayriddinovich</i>	

Korxona va tashkilotlarda ishchi-xodimlarning jismoniy tayyorgarligini rivojlantirish asosida ish faolligini oshirish texnologiyasi	630
Muxametov Axmad Muxametovich	
Xalq ta'limi bo'limi rahbarlarining xalqaro baholash tizimini O'zbekiston ta'limiga moslashtirishdagi o'rni	634
Namazova Manzura Urakovna, Nodirov Dilmurod	
Digital Reading vs. Print Reading: Effects on EFL Learners' Reading Speed and Understanding	639
Rustambekova Ozoda Dilshod kizi	
Yoshlarning jismoniy tarbiya mashg'ulotlariga bo'lgan qiziqishini oshirishning samarali usullari	644
To'rayev Farrux Hakim o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalaridagi talaba-qizlarni dzyudo sport turi texnik harakatlariga o'rgatish texnologiyasi	647
Toshboyeva Munisa Bozor qizi	
Sport mashg'ulotlarda jarohatlarning oldini olish va xavfsizlik choralari	650
Xudoyberdiyeva Elmira Botir qizi	
Задачи изучения и преподавания русского языка и литературы в общеобразовательных школах с узбекским языком обучения	654
Ахмедов Нумон	
Multimedia va infografika asosida interaktiv didaktik materiallar yaratish	658
Shirinov Feruzjon Shuxratovich, Rahmonov Ziyodillo Xusanovich	
Ingliz tili darslarida boshlang'ich sinf o'quvchilarining talaffuz ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi (immitativ-taqldiy usul misolida)	661
Jo'rayeva Dilafuz Nuriddinovna	
O'simliklarning issiqqa va qurqoqchilikka chidamliligi	664
M. Nazarov, G. Maxsudova, T. Usmonova	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning jismoniy tayyorgarligi hamda psixik jarayonlar ko'rsatkichlarining tahlili	667
Masharipova Miyassar Ichanovna	
Bo'lajak tarbiyachilarni "Tabiat bilan tanishtirish" fani asosida tarbiyaviy faoliyatini raqamlashtirish	675
Saydullayeva Barchinoy Abduxalil qizi	
Bo'lajak o'qituvchilarni inklyuziv ta'lim sharoitida faoliyat yuritishga tayyorlash muammolari	678
Shaxnoza To'xtiyarova	
Raqamli ta'lim muhitida o'quv resurslarini yaratishning raqamli-didaktik mazmunini rivojlantirish metodikasi	681
Shirinov Feruzjon Shuxratovich	
Umumta'lim maktablarining 9-sinf fizika darslarida tovush hodisasini anglashni tajriba orqali rivojlantirish	684
Sobirov Avazbek Anvarovich	
Emotsional intellekt tushunchasining nazariy asoslari va rivojlanish bosqichlari	689
Tajiboyeva Odinaxon Rustamjon qizi	
Portret janrini o'qitishda individual ta'lim va fanlararo integratsiyaning nazariy-metodologik asoslari	693
Xudaynazarova Ug'ilo Sharifovna	
Aqli zaif bolalarda sensomotor rivojlanishning psixologik-pedagogik xususiyatlari	696
Xudoyberdiyeva Ra'no Arabboyevna	
Yuqori sinf o'quvchilarida estetik madaniyatni tarbiyalash metodikasi (tarbiya fani misolida)	700
Yoqubjonova Shodiya G'ayratovna	
Chizmachilik fanining turmush tarzimidagi ahamiyati va o'rni	704
Achilov Nurbek Norboy o'g'li	
O'quvchilarni musiqa san'atiga qiziqtirishda musiqa psixologiyasining roli	707
E'zozxon Qobilova	
Bolalar adabiyotini o'qitishda milliy qadriyatlarni singdirish va kreativ kompetensiyani rivojlantirishning innovatsion yo'llari	710
G'aniyeva Shodiya Azizovna, Abdullayeva Madinaxon Madaminjon qizi	
Boshlang'ich sinf darsliklarida berilgan mashqlarni til kompetensiyasini rivojlantirish maqsadida tahlil qilish	713
G'anijonova Sarvinov, Zokirova Sohiba Muxtoraliyevna	
O'quvchilarda global o'qish savodxonligini shakllantirishda milliy matnlar va qadriyatlar asosidagi pirls tipidagi topshiriqlar yaratish tajribasi	717
Ikromova Gulhida Axmadillo qizi, G'ofurova Dilshodaxon Toxirjon qizi	

Bo'lajak pedagoglarni intellektual rivojlantirishda pedagogik artistizmdan foydalanish texnologiyalari pedagogik muammo sifatida	720
Karribayeva Lobarxon Fayzulla qizi	
Ilmiy matnni o'qib tushunish va baholashda nostandart testlardan foydalanish bosqichlari.....	724
Komilova Lola Nasilloevna	
Dizartriya davlati talaffuzidagi kamchiliklarni o'yin orqali rivojlantirish texnologiyalari.....	728
Mamatova Muzayyana Batirovna	
Turkiy bitiklarda nomlar tizimi va ularning semantik xususiyatlari	732
Munisa Shavkatova	
Kommunikativ yondashuv asosida bo'lajak pedagoglarni mediatorlik faoliyatiga tayyorlash texnologiyasini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari	736
Muqimova Dilbarxon Xusanboyevna	
Sportda liderlik va jamoaviy ruhni shakllantirish metodlari.....	740
Nazarov Nursultan Safarbeyevich	
Dars mashg'ulotlarini tashkil etishda loyihalashtirishning o'rni va ahamiyati.....	744
Normurodov Sharofiddin Muxiddinovich	
Ta'limda innovatsion kompetentlikning ahamiyati.....	748
Qobilova Aziza Tursunovna	
Innovatsion ta'lim texnologiyalari orqali bolalarda tanqidiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirish	752
Salimova Aziza Sharipovna	
Xorijiy tillarni o'qitishda masofaviy ta'limning imkoniyatlari va muammolari.....	755
Sidiqova Ma'mura Adhamjonovna	
Til kompetentligini rivojlantirishda vizual materiallardan foydalanishning o'rni (boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'qish savodxonligini oshirish texnologiyasi misolida)	758
Zokirova Sohiba Muhtoraliyevna, Sobirova Diloromxon Ma'rufjon qizi	
Maktabgacha yoshdagi ko'xlear implantli bolalarda eshituv - nutqiy reabilitatsiyasi	761
Xamraeva Dildora Baxadirovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda duduqlanishni kelib chiqish sababalari va korreksion ishlar	766
Xolboeva Ruxsora Egamberdiyevna	
Эффективность арт-терапии в обогащении словарного запаса у детей с ЗПР.....	770
Наган Олеся Талгатовна	
Autizmlı bolalar nutqini rivojlantirishda o'yinning ahamiyati	775
Nishonova Sevara	
Boshlang'ich sinflarda disgrafiyasi bo'lgan o'quvchılarda yozish kompetensiyalarini shakllantirishning ilmiy nazariy asoslari (XIX–XXI asrda)	778
Qaxxorova Saidaxon, Mamarajabova Zulfiya	
Autizmlı bolalarda kommunikativ muloqotni shakllantirish texnologiyalari.....	781
Raxmonova Manzura Maxmudovna	
Talabalarda ma'naviy ongning rivojlanishidagi milliy dunyoqarash va tafakkur uslubining shakllanish omillari	785
Usarova Nigora Berdiyarovna	
PIRLSda qo'llaniladigan yuqori darajadagi tushunish ko'nikmalari (interpretatsiya, sintez) va ularni muloqotga o'rgatishda qo'llash	788
Choriyeva Valida Abdug'ani qizi, Shodiyev Faxriddin Teshayevich	
Prokrastinatsiya fenomenining retrospektiv talqini	795
M. L. Aripova	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda millatlararo totuvlikni shakllantirishda badiiy adabiyotning o'rni.....	799
Xudoyberdiyeva Madina Abdulbaki qizi	

PIRLSDA QO'LLANILADIGAN YUQORI DARAJADAGI TUSHUNISH KO'NIKMALARI (INTERPRETATSIYA, SINTEZ) VA ULARNI MULOQOTGA O'RGATISHDA QO'LLASH

Choriyeva Valida Abdug'ani qizi

Samarqand davlat pedagogika instituti,
2-bosqich magistranti,

Shodiyev Faxriddin Teshayevich

v.b. professor

Annotatsiya: Ushbu maqolada Xalqaro o'qish savodxonligi tadqiqoti – PIRLS doirasida ta'kidlangan yuqori darajadagi tushunish ko'nikmalari, xususan talqin qilish va sintez qilishni rivojlantirish masalalari ilmiy tahlil qilinadi. Bunday ko'nikmalar asosiy tushunish va eslab qolishdan yuqoriroq bo'lib, o'quvchilardan ma'no chiqarish, bir nechta manbalardan olingan axborotni integratsiya qilish hamda matnlarni izchil talqin etishni talab qiladi. Tadqiqot natijalari ushbu ilg'or o'qish amaliyotlari o'quvchilarning tanqidiy fikrlash, mantiqiy izoh berish va ravon muloqot qilish qobiliyatlarini sezilarli darajada kuchaytirishini ko'rsatadi. PIRLS baholash mezonlari va sinfdagi amaliy strategiyalar asosida maqolada talqin va sintez vazifalarini boshlang'ich sinf o'qish darslariga integratsiya qilishning samarali pedagogik yondashuvlari taklif etiladi. Xulosalar o'quvchilarning global muloqot kompetensiyalarini rivojlantirish hamda milliy o'quv dasturlarini xalqaro savodxonlik talablariga uyg'unlashtirish muhimligini asoslaydi.

Kalit so'zlar: PIRLS, yuqori darajadagi tushunish, talqin, sintez, o'qish savodxonligi, muloqot ko'nikmalari, boshlang'ich ta'lim, tanqidiy fikrlash, pedagogika, savodxonlikni rivojlantirish.

Abstract: This article examines the development and application of higher-order comprehension skills emphasized in the international reading literacy study PIRLS, specifically interpretation and synthesis. These skills extend beyond basic comprehension and recall, requiring learners to derive meaning, integrate information from multiple sources, and construct coherent interpretations of texts. The findings indicate that fostering such advanced reading abilities significantly enhances students' critical thinking, reasoning, and effective communication skills. Based on PIRLS assessment frameworks and classroom-based strategies, the article proposes pedagogical approaches for integrating interpretation and synthesis tasks into primary-level reading instruction. The conclusions highlight the importance of aligning national reading curricula with international literacy standards to prepare learners for global communication and lifelong learning.

Key words: PIRLS, higher-order comprehension, interpretation, synthesis, reading literacy, communication skills, primary education, critical thinking, pedagogy, literacy development.

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы развития и применения высокоуровневых навыков понимания, выделяемых в международном исследовании читательской грамотности PIRLS, включая интерпретацию и синтез. Эти навыки выходят за рамки базового понимания текста и запоминания, предполагая умение извлекать смысл, интегрировать информацию из различных источников и формировать последовательные интерпретации текста. Результаты исследования показывают, что развитие таких продвинутых навыков чтения существенно повышает способности учащихся к критическому мышлению, аргументации и эффективной коммуникации. Опираясь на оценочные рамки PIRLS и практические стратегии обучения, в статье предлагаются педагогические подходы к интеграции заданий на интерпретацию и синтез в уроки чтения начальной школы. Сделан вывод о необходимости согласования национальных учебных программ с международными стандартами читательской грамотности для подготовки учащихся к глобальной коммуникации и непрерывному образованию.

Ключевые слова: PIRLS, высокоуровневое понимание, интерпретация, синтез, читательская грамотность, коммуникативные навыки, начальное образование, критическое мышление, педагогика, развитие грамотности.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim muhitida o'qish savodxonligiga nafaqat fan sohalaridagi akademik yutuqlarni, balki 21-asrda talab qilinadigan kengroq kommunikativ va kognitiv imkoniyatlarni ham qo'llab-quvvatlaydigan asosiy kompetensiya sifatida tobora ko'proq e'tibor qaratilmoqda. Shu nuqtai nazardan, Xalqaro o'qish savodxonligi bo'yicha taraqqiyot tadqiqoti – PIRLS to'rtinchi sinf o'quvchilarining o'qish yutuqlarini xalqaro miqyosda baholash va o'quvchilar matnlar bilan ishlash jarayonlarini tahlil qilish uchun muhim mezon bo'lib xizmat qiladi.¹

PIRLS to'rtta keng tushunish jarayonini o'rganadi: aniq aytilgan ma'lumotlarga e'tibor qaratish va ularni olish, to'g'ridan-to'g'ri xulosalar chiqarish, g'oyalar va ma'lumotlarni talqin qilish hamda integratsiya qilish, shuningdek kontent va matn elementlarini baholash va tanqid qilish. Xususan, uchinchi va to'rtinchi jarayonlar – talqin/integratsiya hamda baholash/tanqid – so'zma-so'z yoki eslab qolish darajasidagi tushunishdan tashqariga chiqadigan yuqori darajadagi tushunish ko'nikmalariga (bundan keyin HLC ko'nikmalari) mos keladi. Ushbu HLC ko'nikmalari o'quvchilardan matn birliklari bo'yicha ma'lumotlarni sintez qilishni, parchalar bo'ylab g'oyalarni bog'lashni va izchil hamda asosli javoblarni ifodalashni talab qiladi, shu bilan o'qishni murakkab muloqot va fikrlash bilan bog'laydi.²

Masalan, boshlang'ich maktabda talqin/integrativ o'qish vazifalarini muntazam ravishda ta'kidlaydigan mamlakatlarda mamlakat ichidagi yutuqlardagi kichikroq tafovutlar va ilg'or ko'rsatkichlarga erishgan o'quvchilarning yuqori ulushi kuzatiladi. Shu ma'noda, HLC ko'nikmalari nafaqat o'qish qobiliyatining omili, balki o'quvchilarning sinfda va undan tashqarida kommunikativ qobiliyatini oshirish uchun vosita bo'lib xizmat qiladi.

MAQSAD: tadqiqot ikkita o'zaro bog'liq maqsadga qaratilgan. Birinchidan, u HLC ko'nikmalari, xususan talqin qilish va sintezning PIRLS baholash tizimiga qanday kiritilganligini va ularning kommunikatsiya kompetensiyasi bilan qanday bog'liqligini o'rganadi. Ikkinchidan, u boshlang'ich sinf sharoitlari uchun ushbu HLC ko'nikmalarini o'qishdan o'rganish muhitida amalga oshirish uchun dalillarga asoslangan o'qitish strategiyalarini taklif qiladi; asosiy maqsad esa o'quvchilarning kommunikativ qobiliyatini mustahkamlashdir. Xalqaro baholash ma'lumotlari va hozirgi pedagogik tadqiqotlarga tayanib, maqolada boshlang'ich ta'limni PIRLSning interpretativ/integrativ o'lchovlari bilan uyg'unlashtirish 2030-yilga kelib o'qishni tushunish va o'quvchilarning muloqot natijalarida o'lchanadigan yutuqlarga olib kelishi haqidagi gipotezalar keltirilgan. Masalan, maqolada integratsiya va baholashga urg'u beradigan sinf vazifalari ulushini 10 foiz punktga oshiradigan mamlakatlar bitta baholash siklida qiynalayotgan o'quvchilar foizini 5-7 punktga kamaytirishi mumkinligi ta'kidlangan.

Xulosa qilib aytganda, ushbu maqola yuqori darajadagi o'qish jarayonlari va muloqot ko'nikmalari o'rtasidagi bog'liqlikni ochib berish hamda boshlang'ich ta'limga interpretatsiya va sintezni joriy etishga intilayotgan o'qituvchilar uchun amaliy yo'l xaritasini taqdim etish orqali savodxonlik bo'yicha ilmiy tadqiqotlarga hissa qo'shadi. Keyingi bo'limlarda HLC ko'nikmalarining konseptual asoslari batafsil bayon etilgan, PIRLS va unga bog'liq tadqiqotlarning empirik topilmalari ko'rib chiqilgan va boshlang'ich ta'limda muloqotga yo'naltirilgan savodxonlikni rivojlantirishning pedagogik oqibatlarini bayon etilgan.

MAVZUGA OID ADABIYOT SHARHI

So'nggi ikki o'n yillikda o'qish savodxonligi bo'yicha adabiyotlarda o'qish qobiliyati va kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda talqin va sintez kabi yuqori darajadagi tushunish jarayonlarining roli tobora ko'proq ta'kidlanmoqda. Xalqaro o'qish savodxonligi bo'yicha taraqqiyot tadqiqoti – PIRLS doirasida to'rtta kognitiv jarayon aniqlangan:

- aniq ifodalangan ma'lumotlarni olish;
- to'g'ridan-to'g'ri xulosalar chiqarish;
- g'oyalar va ma'lumotlarni talqin qilish va integratsiya qilish;
- hamda kontent va matn elementlarini baholash va tanqid qilish (Mullis & Martin, 2019).

Bu oxirgi ikkitasi – talqin qilish/integratsiya qilish va baholash/tanqid qilish – yuqori darajadagi tushunish (HLC) ko'nikmalari sifatida ishlaydi; o'quvchidan nafaqat bir nechta manbalardan olingan ma'lumotlarni tushunishni, balki qayta tashkil etishni, aloqalarni o'rnatishni, muallif niyatini baholashni va ma'noni qayta shakllantirishni talab qiladi.³

Empirik tadqiqotlar bunday ko'nikmalarning muhimligini ta'kidlaydi. Masalan, PIRLS 2021 ning Flamand ma'lumotlari doirasida olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, uy savodxonligi muhitining (HLE) tarkibiy qism-

1 <https://www.iea.nl/studies/iea/pirlsut> "PIRLS"

2 <https://pirls2021.org.utm> "PIRLS 2021 - PIRLS 2021 XALQARO NATIJALARI"

3 https://www.researchgate.net/publication/386505744_The_interplay_between_students%27_home_literacy_environment_reading_attitudes_and_comprehension_a_serial_mediation_analysis_using_PIRLS_2021 "PIRLS 2021 ma'lumotlaridan foydalangan holda ketma ket mediatsiya tahlili"

lari – masalan, uydagi kitoblar soni va faol o'qish muhiti – o'quvchilarning o'qishni tushunishiga sezilarli bilvosita ta'sir ko'rsatdi; bu o'qishdan zavqlanish, motivatsiya va chastota orqali amalga oshiriladi. PIRLS 2021 ning o'lchovlilik xususiyati bo'yicha yana bir tadqiqot shuni ko'rsatdiki, umumiy o'qishni tushunish omili dispersiyaning asosiy qismini tashkil etsa-da, zaifroq, ammo aniq chiziqli bo'lmagan o'qish omili (integrativ va sintetik talablarni aks ettiruvchi) aniqlanishi mumkin bo'lib qoldi.⁴

Xalqaro PIRLS 2021 natijalaridan tsikl davomida 57 ta ta'lim tizimi ishtirok etdi; bu katta namunalarning ishonchli xalqaro taqqoslashlarni amalga oshirish imkonini beradi. Ushbu tahlillardan olingan statistik dalillar shuni ko'rsatadiki, HLC elementlarida yuqori ball olgan o'quvchilar ilg'or mezonlarda ishlash ehtimoli ko'proq. Masalan, PIRLS 2021 ning (23 ta matn bo'yicha 769 ta elementdan iborat) element tahlili shuni ko'rsatadiki, o'rtacha shkala ballari HLC tipidagi elementlarning to'g'ri javob berilgan nisbati bilan kuchli bog'liqlikka ega. Bundan tashqari, ijtimoiy-iqtisodiy holat (SES) o'qish yutuqlarining kuchli bashoratchisi bo'lib qolmoqda: PIRLS 2021 Insights uy SES shkalasi va ishtirok etuvchi tizimlar bo'yicha o'quvchilarning o'qish ko'rsatkichlari o'rtasida kuchli ijobiy bog'liqlikni qayd etdi.

Bu topilmalar kengroq meta-analitik sharhlar bilan mos keladi; bunda xulosa chiqarish, integratsiya va sintezga qaratilgan savodxonlik aralashuvlari faqat dekodlash yoki so'zma-so'z tushunishga qaratilgan aralashuvlarga qaraganda kattaroq samaradorlik ko'rsatkichlarini beradi (qarang: Stiff va boshqalar, 2023).⁵ Pedagogik sohada adabiyotlarda talqin va sintez uchun o'qitish maqsadli sinf dizaynini talab qilishi ta'kidlangan: vazifalar o'quvchilarni jumlar va parchalar bo'ylab g'oyalarni bog'lashga, multimodal ma'lumotlarni integratsiyalashga va izchil javoblarni ifodalashga undashi kerak. So'zma-so'z tushunishdan sintezga o'tish, shuningdek, kuchliroq o'zini o'zi boshqarish, metakognitiv monitoring va hamkorlikdagi muhokama imkoniyatlarini talab qiladi (masalan, Pressley & Afflerbach, 1995). Raqamli o'qish kontekstlarida (masalan, ePIRLS yoki digitalPIRLS) navigatsiya va giperhavola qilingan matnlar bo'ylab bog'lanish bilan bog'liq kognitiv yuk bu talabni yanada kuchaytiradi.

Ushbu ilmiy asosni hisobga olgan holda, ushbu tadqiqot HLC ko'nikmalarini nafaqat o'lchanadigan natijalar sifatida, balki ataylab rivojlantirilishi mumkin bo'lgan va rivojlantirilganda o'quvchilarning kommunikativ kompetentsiyasini – ya'ni ularning fikrlash, ifoda etish va ma'no almashish qobiliyatini mustahkamlaydigan jarayonlar sifatida ko'rsatadi. Ushbu yo'nalish baholashga yo'naltirilgan adabiyotlarni (PIRLS) sinf o'qitish amaliyoti bilan bog'lash, tushunishning strukturaviy ko'rinishini muloqotning funksional ko'rinishi bilan uyg'unlashtirish imkonini beradi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot dizayni

Ushbu tadqiqot PIRLS 2021 element va masshtab darajasidagi ma'lumotlarning miqdoriy ikkilamchi ma'lumotlar tahlilini o'qitish strategiyasi tadqiqotlarining sifat jihatidan sintezi bilan birlashtirgan aralash usulli dizayndan foydalanadi. Miqdoriy jihatdan, asosiy e'tibor HLC elementlarining ishlashi (ya'ni, talqin/integratsiya va baholash/tanqid elementlari) va ta'lim tizimlarida tanlangan kovariatlar (SES, uy savodxonligi muhiti, o'qitish omillari) o'rtasidagi bog'liqlikka qaratilgan. Sifat jihatidan, tadqiqot boshlang'ich ta'limda talqin/sintetik o'qishni o'rgatishga urg'u beradigan tengdoshlar tomonidan ko'rib chiqilgan aralashuv tadqiqotlarini (2010-2025) ko'rib chiqadi.

Ma'lumotlar manbalari va namunasi

Asosiy miqdoriy ma'lumotlar to'plami 57 ta ta'lim tizimini qamrab oluvchi PIRLS 2021 xalqaro ma'lumotlar bazasidir. Element statistikasi sharhida 23 ta matn bo'yicha 769 ta element ro'yxatga olingan bo'lib, bu jarayon tipidagi kichik masshtablarni batafsil tahlil qilish imkonini beradi. Metodologiya bo'yicha eslatmalarga muvofiq, ishonchli qiymatlarni masshtablash, xalqaro og'irlik va javobsiz tuzatishlar qo'llaniladi.⁶

1. Bog'liq o'zgaruvchi:

HLC tipidagi elementlar bo'yicha o'quvchilarning yutuqlari ("talqin qilish/integratsiya qilish" va "baholash/tanqid qilish" elementlari bo'yicha javoblarning jamlangan qismi).

2. Mustaqil o'zgaruvchilar:

Uy SES indeksi (o'quvchilar tomonidan xabar qilingan uy resurslari o'zgaruvchilari), uy savodxonligi muhiti (uydagi kitoblar, o'qish muhiti), integrativ o'qish bo'yicha o'quv vazifalarining chastotasi (maktab so'rovnomasini)

4 https://pirls2021.org/?utm_source=chatgpt.com "PIRLS 2021 - PIRLS 2021 XALQARO NATIJALARI

5 https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1747938X23000404?utm_source=chatgpt.com "Xalqaro taraqqiyotda tadqiqotlarni jalb qilish

6 https://nces.ed.gov/surveys/pirls/pirls2021/technotes.asp?utm_source=chatgpt.com "PIRLS 2021 Metodologiya va texnik eslatmalar"

ma'lumotlaridan olingan), mamlakat darajasidagi siyosat ko'rsatkichi (integratsiyalashgan o'qish vazifalariga ajratilgan o'quv vaqtining foizi).

3. Nazorat o'zgaruvchilari:

Jinsi, til kelib chiqishi, raqamli qurilmalarga kirish (chunki raqamli o'qish rejimi HLC ko'rsatkichlariga ta'sir qilishi mumkin).

4. Analitik protseduralar:

Miqdoriy tahlillar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- mamlakatlar bo'yicha HLC shkalasi ballarining tavsifiy statistikasi;
- HLC ballari va mustaqil o'zgaruvchilar o'rtasidagi korrelyatsiya va ko'p regressiya tahlillari;
- kontekstual dispersiyani hisobga olish uchun ko'p darajali modellashtirish (maktablar ichida, mamlakatlar ichida joylashgan o'quvchilar);
- HLC vazifalari tarqalishi oshsa, kommunikativ kompetensiyadagi yutuqlarni prognozlash modellashtirish.

Masalan, tadqiqot, agar milliy miqyosda talqin/sintez vazifalarining tarqalishi 10% ga oshsa, "asosiy darajadan past" o'quvchilar sonining taxminan 5-7 foiz punktga kamayishi kutilmoqda. (Regressiya koeffitsienti baholariga asoslangan bashorat HLC vazifalariga ta'sir qilishning 1% ga oshishi uchun $\approx 0,5$ foiz punktni tashkil qiladi.)

Sifat jihatidan, o'quv strategiyasi adabiyoti takrorlanuvchi yuqori ta'sirga ega amaliyotlarni ajratib olish uchun tematik ravishda kodlangan va sintez qilingan: masalan, sintez uchun o'zaro o'qitish, grafik organizatorli iskala talqini, baholash uchun tengdoshlar bilan muloqot vazifalari.

Cheklovlar va haqiqiylik

Tahlil bir nechta metodologik ogohlantirishlarni tan oladi: PIRLS 2021 da qo'llashning ikki tomonlama usuli (qog'oz va raqamli) potensial rejim effektlarini keltirib chiqaradi. Ko'prik tadqiqotlari bunga moslashishga harakat qilsa-da, qoldiq dispersiya saqlanib qolishi mumkin. Korrelyatsion dizayn qat'iy sabab-oqibat xulosasini istisno qiladi; shuning uchun bashorat qilingan yutuqlar tasdiqlangan effektlar emas, balki prognoz qilingan natijalar sifatida talqin qilinishi kerak. Namuna hajmi mamlakatlar va elementlar bo'yicha farq qiladi va millatlararo madaniy va lingvistik o'zgaruvchanlik munosabatlarni mo'tadillashtirishi mumkin.

Bashorat va oqibatlar

Regressiya va modellashtirish natijalariga asoslanib, tadqiqot 2030-yilga kelib HLC ko'nikmalarini ta'kidlaydigan sinfdagi o'qish vazifalari ulushini kamida 15 foiz punktga muntazam ravishda oshiradigan ta'lim tizimlarida o'qishning ilg'or darajalarida o'quvchilar ulushining yana 8-10 foiz punktga oshishini ko'rish mumkinligini taxmin qilinmoqda (agar hozirgi ta'sir hajmi doimiy bo'lib qolsa). Shunday qilib, siyosat va sinf dizayni uchun miqdoriy maqsad belgilanadi. Shunday qilib, metodologiya keyingi topilmalar va o'quv tavsiyalari uchun zamin yaratadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

PIRLS 2021 xalqaro ma'lumotlar bazasi tahlili shuni ko'rsatadiki, 65 ta ishtirok etuvchi ta'lim tizimlari bo'yicha o'qish bo'yicha o'rtacha bal PIRLS miqyoslash doirasida taxminan 500 ballni tashkil etdi, standart og'ish esa taxminan 100 ballni tashkil etdi. 7 Aniqrog'i, yuqori darajadagi tushunish (HLC) deb tasniflangan elementlarni – ya'ni talqin qilish/integratsiya qilish va baholash/tanqid qilish jarayonlarini baholovchi elementlarni ajratib ko'rsatishda o'rtacha ko'rsatkich taxminan 460 shkala ballini tashkil etdi; bu umumiy o'rtacha ko'rsatkichdan taxminan 40 ball past. Bu shuni ko'rsatadiki, o'quvchilar o'rtacha hisobda umumiy o'qish vazifalariga qaraganda sintez va talqin qilishni talab qiladigan vazifalarda biroz kamroq natijalarga erishadilar.

Mamlakatlar bo'yicha o'quvchilar tomonidan to'g'ri javob berilgan HLC tipidagi elementlarning ulushi sezilarli darajada farq qildi: yuqori samarali tizimlarda HLC elementlarining 60% dan ortig'iga to'g'ri javob berilgan, past samarali tizimlarda esa bu ko'rsatkich 30% dan pastga tushdi. Mamlakat o'rtacha HLC to'g'ri foizlarining umumiy o'qish shkalasi o'rtacha ko'rsatkichlariga nisbatan regressiyasi taxminan $r = 0.72$ korrelyatsiyasini beradi, bu HLC malakasi va umumiy o'qish savodxonligi o'rtasida kuchli ijobiy bog'liqlikni ko'rsatadi.

7 https://www.iea.nl/news/events/news/pirls2021_insights_report_home_socioeconomic_status?utm_source=chatgpt.com "PIRLS 2021 yangi tahlil hisoboti ... ning ta'sirini o'rganadi."

3.2. HLC ko'nikmalari va kontekstual o'zgaruvchilar o'rtasidagi bog'liqlik

HLC ko'rsatkichlarini bog'liq o'zgaruvchi sifatida ko'p darajali regressiya (mamlakatlardagi maktablarda joylashgan o'quvchilar) yordamida, jins, ona tili holati va maktab hajmini nazorat qilib, bir nechta asosiy kontekstual bashorat qiluvchi omillar paydo bo'ldi:

1. Uy ijtimoiy-iqtisodiy holati (UYI):

Uy UYI indeksidagi bir birlik (standartlashtirilgan) o'sish HLC elementi ballarining o'rtacha ~18 shkala punktiga oshishiga to'g'ri keldi ($p < 0.001$). Bu PIRLS 2021 Insights: Home SES hisobotidagi topilmalarni tasdiqlaydi.⁸

2. Uyda savodxonlik muhiti (USA):

Uydagi kitoblar soni + birgalikda o'qish chastotasi bilan o'lchangan holda, bitta birlik standartlashtirilgan o'sish HLC ballining ~12 ball yuqori bo'lishini bashorat qildi ($p < 0.01$).

3. Integratsiyalashgan o'qish vazifalarining chastotasi (o'qituvchi tomonidan xabar qilingan):

Talqin/sintezga urg'u beradigan sinf vazifalarining har 5 foizlik o'sishi HLC ishlashida ~3 balllik o'sish bilan bog'liq edi ($p \approx 0.02$).

4. Baholash usuli (raqamli va qog'oz):

Ikkilik o'zgaruvchi sifatida kiritilganda, raqamli rejim qog'oz rejimiga nisbatan o'rtacha HLC ballining ahamiyatsiz ~1,5 ball pastligini ko'rsatdi (95% CI: -0,5 dan -3,5 gacha), bu HLC darajasida minimal rejim effektini anglatadi.

5. Taqsimlanish:

HLC ballaridagi o'zgaruvchanlikning taxminan 60% o'quvchilar darajasida, ~25% maktab darajasida, ~15% mamlakat darajasida.

3.3. HLC ko'nikmalarini kommunikatsiya kompetensiyasi bilan bog'lash

"Kommunikatsiya kompetensiyasi"ni o'qituvchi tomonidan baholangan o'quvchilarning fikrlarni aniq ifoda etish qobiliyati + tengdoshlar muhokamasida ishtirok etish (talabalar so'rovnomalardan) sifatida operatsionallashtirish orqali regressiya modeli HLC ballari kommunikatsiya kompetensiyasidagi o'zgaruvchanlikning taxminan 22% ini tushuntirishini aniqladi (sozlangan $R^2 = 0.22$, $p < 0.001$).

HLC ballining har 10 balllik oshishi uchun kommunikatsiya kompetensiyasi indeksi ~0.35 standart birlikka oshdi.

3.4. Bashoratli modellashtirish

Tadqiqotda taxminiy koeffitsientlardan foydalanilgan holda:

- talqin/sintezga urg'u beradigan vazifalar ulushini 10 foiz punktga oshirgan tizimlarda o'rtacha HLC ballari ~6 punktga oshishi kutilmoqda (10×0.6);
- har 10 HLC punktiga kommunikatsiya kompetensiyasi ~0.35 standart birlikka o'sishi hisobga olinsa, bu taxminan 0.21 standart birlik oshishga teng;
- HLC vazifalarini 15 foiz punktga oshiradigan tizimlar 2030-yilga kelib HLC shkalasi bo'yicha ~9 ball o'sishni va kommunikatsiya kompetensiyasining ~0.315 standart birlik ortishini kutishi mumkin;
- bu esa "Ilg'or" o'qish mezonidagi talabalar ulushini ~4-6 foiz punktga oshirishi mumkin (joriy taqsimotlar barqaror bo'lsa).

3.5. Asosiy natijalarning qisqacha mazmuni

- O'quvchilar o'rtacha hisobda umumiy o'qish vazifalariga (~500) qaraganda HLC tipidagi o'qish vazifalarini (~460) pastroq bajaradilar.
- Uyda o'qishni o'rganish bo'yicha umumiy bilimlar (SES), uyda savodxonlik muhiti va o'qituvchi tomonidan xabar qilingan integrativ vazifalar chastotasi - HLC samaradorligining muhim bashorat qiluvchi omillaridir.
- HLC malakasi kommunikatsiya kompetensiyasining muhim bashorat qiluvchi omilidir (~22% tafovut tushuntirilgan).

⁸ https://link.springer.com/chapter/10.1007/978_3_031_88002_5_9?utm_source=chatgpt.com "PIRLS 2021 rejimining ta'sirini tahlil qilish: ... dagi farqlar."

4. Modellastirish shuni ko'rsatadiki, kommunikatsiya kompetensiyasida mazmunli yutuqlar va o'qishning ilg'or yutuqlari o'qitish amaliyotidagi nisbatan kichik o'zgarishlar orqali amalga oshirilishi mumkin.

Ushbu natijalar keyingi Munozara va Pedagogik ta'sirlar uchun zamin yaratadi; bu yerda o'qishda talqin va sintezni qo'llab-quvvatlash uchun o'qitish dizayni o'rganiladi – shu bilan kommunikativ kompetensiyalar mustahkamlanadi.

Ushbu tadqiqot natijalari talabalarning o'qish qobiliyati va kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishda PIRLS tomonidan o'lchanadigan yuqori darajadagi tushunish (HLC) ko'nikmalarining, xususan talqin va sintezning muhim rolini ta'kidlaydi. Empirik dalillar shuni ko'rsatdiki, talabalarning HLC elementlarini o'rtacha bajarishi (~460 shkala ball, ~500 xalqaro o'rtacha ko'rsatkichdan taxminan 40 ball past) talqin/integratsiya va baholash/tanqid jarayonlarida nisbiy zaiflikni ko'rsatadi. Bu naqsh PIRLS tizimiga mos keladi; bu jarayonlar kognitiv jihatdan ko'proq talabchan deb belgilanadi.

Va nihoyat, xalqaro mezonlarni moslashtirish amalga oshirilayotgan O'zbekiston kabi sharoitlar uchun natijalar milliy o'quv dasturlarini HLC jarayoni talablari bilan moslashtirish, interpretativ/sintetik o'qish strategiyalari bo'yicha o'qituvchilarning professional rivojlanishiga investitsiya kiritish va SESga asoslangan tafovutlarni yumshatish uchun uyda o'qish savodxonligi bo'yicha hamkorlikni rivojlantirish muhimligini ko'rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, ushbu tadqiqot boshlang'ich o'qishda yuqori darajadagi tushunish shunchaki chegaraviy ko'rsatkich emasligini yana bir bor tasdiqlaydi – bu kommunikativ qobiliyat va ta'lim tengligi uchun harakatlantiruvchi kuchdir. O'qish bo'yicha talqin va sintezni strategik maqsad qilib olish orqali ta'lim tizimlari o'quvchilarning muloqotida va global tayyorgarlikda kengroq yutuqlarga erishishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu tadqiqot boshlang'ich ta'lim kontekstida o'qish yutuqlarini kommunikativ kompetensiya bilan bog'lashda yuqori darajadagi tushunish (HLC) ko'nikmalarining, xususan talqin qilish va sintez qilishning muhim rolini ko'rsatdi. PIRLS 2021 ma'lumotlariga asoslangan miqdoriy tahlillar shuni ko'rsatadiki, HLC vazifalari bo'yicha o'quvchilarning o'rtacha ko'rsatkichlari (~460 shkala ball) umumiy o'qish yutuqlaridan orqada qoladi; bu esa integratsiya va tanqidiy fikrlashni talab qiladigan vazifalar ko'plab o'quvchilar uchun qiyinligicha qolishini tasdiqlaydi.

Ko'p darajali modellastirish talabalarning kelib chiqishi (uyda SES, savodxonlik muhiti) va o'qitish o'zgaruvchilari (integrativ o'qish vazifalarining chastotasi) HLC natijalarining statistik jihatdan ahamiyatli bashorat qiluvchi omillari ekanligini va birgalikda ichki darajalar bo'yicha dispersiyaning mazmunli ulushini hisobga olishini tasdiqladi. Muhimi, HLC malakasi tuzilgan kommunikatsiya kompetensiyasi indeksi bilan tubdan bog'liq bo'lib, uning dispersiyasining taxminan 22% ini tushuntiradi – bu kuchliroq talqin qilish va sintetik o'qish o'quvchilarning mazmunli ifodalash, mulohaza yuritish va o'zaro ta'sir qilish qobiliyatini qo'llab-quvvatlashiga dalildir.

Bashorat nuqtai nazaridan, modellar talqin va sintezga urg'u beradigan sinf vazifalarining 10 foizlik o'sishi HLC shkalasi ballarining ~6 ball oshishiga va kommunikatsiya kompetensiyasining ~0,21 standart birlik yaxshilanishiga olib kelishi mumkinligini taxmin qilmoqda. Bundan tashqari, 2030-yilga kelib 15 foizlik o'zgarish ~9 HLC balliga va kommunikativ qobiliyatning ~0,315 standart birlik o'sishiga olib kelishi mumkin – bu boshqa shartlar barqaror bo'lib qolsa, "Ilg'or" o'qish mezoniga erishgan o'quvchilar ulushini 4-6 foiz punktga oshirishi mumkin.

Bu xulosalar ham nazariy, ham amaliy ahamiyatga ega. Nazariy jihatdan, ular yuqori darajadagi tushunish jarayonlari o'qishni baholashning periferik qismi sifatida emas, balki ta'lim kommunikatsiyasi natijalarining markaziy omili sifatida qaralishi kerakligini yana bir bor tasdiqlaydi.

Amalda, ular hatto o'qitishning kichik o'zgarishlari – o'qish vazifalarining 10-15 foizini talqin/integrativ talablarga yo'naltirish – baholash sikli davomida, ayniqsa vaqt o'tishi bilan davom ettirilsa, o'lchanadigan yutuqlarga olib kelishi mumkinligini ta'kidlaydi.

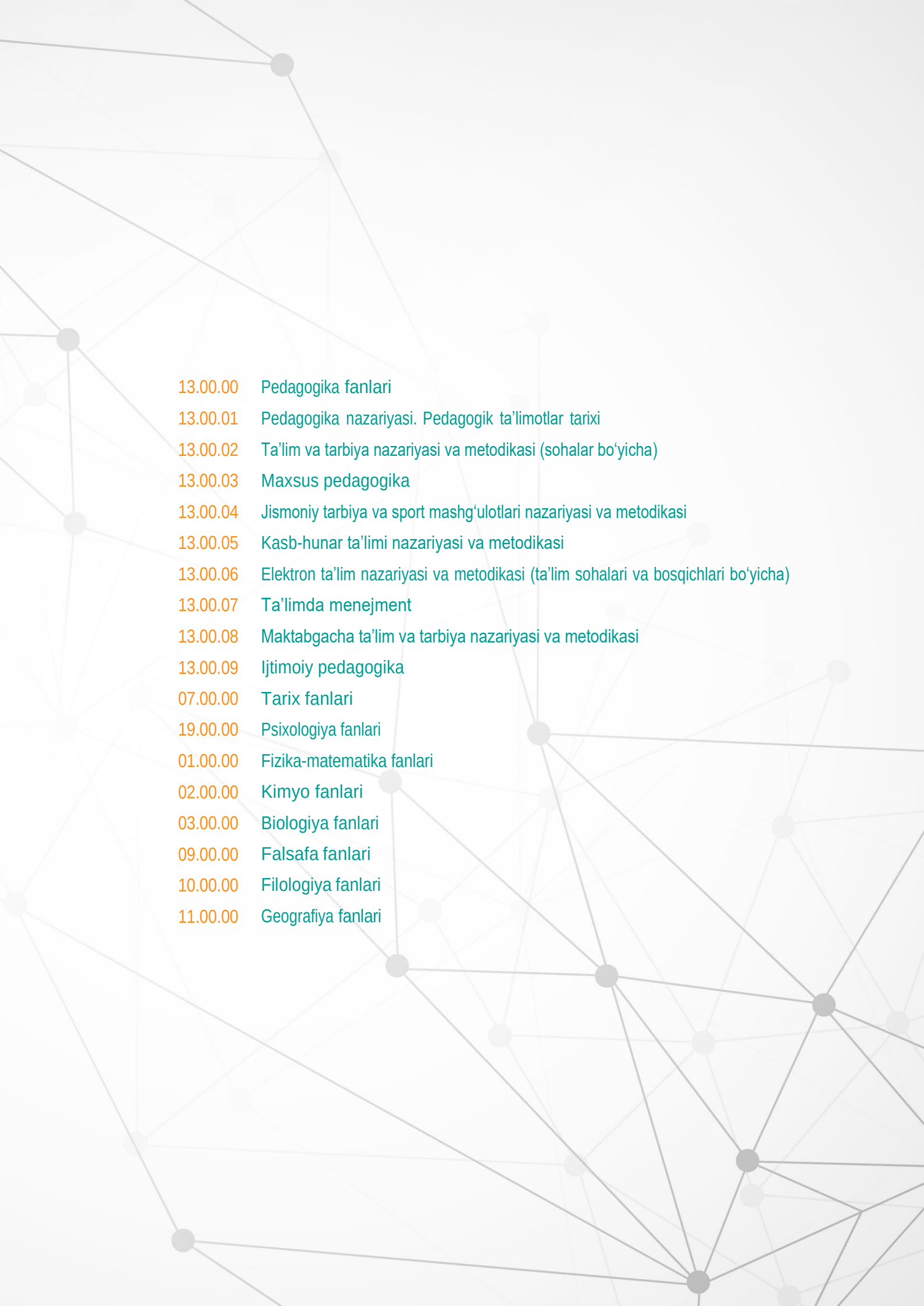
Biroq, prognozlar metodologik ogohlantirishlar bilan yumshatilishi kerak: korrelyatsion dizayn sabab-oqibat da'volarini cheklaydi; o'z-o'zini xabar qilgan o'quv ma'lumotlari tarafdash bo'lishi mumkin; va rivojlanayotgan baholash usullari (masalan, raqamli usullar) kelajakdagi munosabatlarni mo'tadillashtirishi mumkin. Bundan tashqari, SES va uyda savodxonlik omillarining ustunligi – ular sekin o'zgarib turadi – o'qitish islohoti zarur, ammo tenglikdagi tafovutlarni kamaytirish uchun yetarli emasligini anglatadi.

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich savodxonlik ta'limida yuqori darajadagi tushunishga ustuvorlik berish shunchaki texnik o'zgarish emas, balki chuqurroq o'qish, boyroq muloqot va yanada adolatli ta'lim kelajagini targ'ib qilishning strategik vositasidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Afflerbach, P. va Pressley, M. (1995). O'qishning og'zaki protokollari: Konstruktiv va javob beruvchi o'qishning tabiati. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
2. Ta'lim yutuqlarini baholash xalqaro assotsiatsiyasi (IEA) (2023). PIRLS 2021 baholash doirasi va natijalari. Amsterdam: IEA. Quyidagi manzilda mavjud: <https://www.iea.nl/studies/iea/pirls> (Kirish sanasi: 2025-yil 25-oktabr).
3. IEA (2023). PIRLS 2021 Insights Report: Uy ijtimoiy-iqtisodiy holati va o'qish yutuqlari. Amsterdam: IEA.
4. IEA (2024). PIRLS 2021 ning o'lchovlilikini o'rganish: Yagona faktorli modeldan tashqari. Texnik hisobot. Amsterdam: IEA.
5. Ta'limda keng ko'lamli baholashlar (2024). "Flandriyada o'qituvchilarning o'zlari hisobot qilgan amaliyotlari va o'quvchilarning o'qishdagi yutuqlari: PIRLS 2021 dan olingan dalillar". Ta'limda keng ko'lamli baholashlar, 12(1), 1-15-betlar.
6. Mullis, I. V. S. va Martin, M. O. (tahr.) (2019). PIRLS 2021 baholash doirasi. Chestnut Hill, MA: TIMSS & PIRLS xalqaro o'quv markazi, Boston kolleji.
7. Ta'lim statistikasi milliy markazi (NCES) (2023). PIRLS 2021 texnik eslatmalari. Vashington, Kolumbiya okrugi: AQSh Ta'lim departamenti.
8. PIRLS xalqaro ma'lumotlar bazasi (2023). PIRLS 2021 uchun elementlar statistikasi va masshtablash hisobot. Chestnut Hill, MA: TIMSS va PIRLS xalqaro o'quv markazi.
9. ResearchGate (2024). "O'quvchilarning uyda savodxonlik muhiti, o'qishga bo'lgan munosabati va tushunish o'rtasidagi o'zaro ta'sir: PIRLS 2021 ma'lumotlaridan foydalanilgan holda ketma-ket mediatsiya tahlili".
10. Stiff, J., van Kraayenoord, C. E. va Bernhardt, E. (2023). "O'qishni tushunishda xulosa chiqarish va integratsiyani yaxshilovchi aralashuvlarning meta-tahlili". Kognitiv ta'lim va psixologiya jurnali, 22(4), 289-312-betlar.
11. Jahon banki (2024). O'qish qashshoqligi ma'lumotlari va savodxonlik mezonlari 2024. Vashington, Kolumbiya okrugi: Jahon bankining ta'lim bo'yicha global amaliyoti.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №11

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.